Ҳ.НУРМАТОВ, Н.НОРХӮҶАЕВ

МУСИҚӢ

КИТОБИ ДАРСӢ БАРОИ ДОНИШОМӮЗОНИ СИНФИ 3-УМИ МАКТАБҲОИ ТАЪЛИМИ МИЁНАИ УМУМӢ

Нашри шашуми мукаммалгардида

Вазорати таълими халқи Республикаи Ӯзбекистон ба нашр тавсия намудааст

Хонаи эҷодии табъу нашри ба номи Ғафур Ғулом
Тошканд – 2019

УЎК 78 (075)
КБК 85.31ya71
Н 87

Муқарризон:

Р. Абдуллоев – раиси Иттиҳоди оҳангсозони Ўзбекистон, Арбоби шоистани санъати Ўзбекистон, оҳангсоз;

Б. Максумова – омўзгори фанни маданияти мусиқии мактаби таълими миёнаи рақами 17-уми ноҳияи Юнусободи шаҳри Тошканд;

Ш. Ҳакимова – омўзгори фанни маданияти мусиқии мактаби таълими миёнаи рақами 281-уми ноҳияи Чилонзори шаҳри Тошканд.

– Дар иҷрои устодатон гўш кунед!

– Бо ёрии устодатон сароед!

– Аҷоми дарс

Аз ҳисоби маблағҳои Бунёди мақсадноки китоби Республика чоп шудааст

Нурматов Ҳ., Норхўҷаев Н.

Мусиқӣ: китоби дарсӣ барои донишомўзони синфҳои 3-юми мактабҳои таълими миёнаи умумӣ. Нашри 6-уми такмилёфта. Мутарҷим Ҷ. Эшонқулов Т:. Хонаи эҷодии табъу нашри ба номи Ғафур Ғулом. 2019, – 108 саҳифа.

УЎК 78 (075)
КБК 85.31ya71

ISBN 978-9943-5550-6-8

© Ҳ.Нурматов, Н.Норхўҷаев.
© Хонаи эҷодии табъу нашри ба номи Ғ.Ғулом, соли 2019

МУҚАДДИМА

Донишомӯзи азиз! Китоби «Мусиқӣ»-е, ки дар даст доред, чун дигар китобҳои дарсӣ бо шарофати Истиқлол рӯйи чопро дида, ба неъмати Истиқлол мубаддал ёфт.

Барои шумоён ҳар як китоби дарсӣ ва адабиёти таълимӣ мувофиқи мавқеаш азиз аст. Чунки онҳо дониш ва тафаккуратонро ташаккул медиҳанд, ба сӯйи истиқбол равона месозанд.

Мусиқӣ инсонро ба дунёи савту оҳангҳои ғароиб даъват месозад, эҳсосоташро нозук, дидашро сайқал медиҳад, барои дӯст доштани зебогӣ ёд медиҳад.

Шумо дар синфи 3-юм баробари бодиққат шунидани оҳангҳои мусиқӣ малакаи дилангез ва хушоҳанг иҷро кардани сурудҳоро ёд мегиред, бо эҷодиёти оҳангсозони нав шинос мешавед, маҳорати мусиқиатонро боз ҳам бой мегардонед.

Сурудҳое, ки дар давоми сол месароед, шуморо дар рӯҳи садоқатмандӣ нисбати Модар-Ватан тарбия менамояд, мавзӯъҳои бачагии хушбахтро тараннум мекунад. Аз ҳамин сабаб мазмуни оҳанг ва сурудҳоро чуқуртар дарк намоед, ягонагии сухан ва оҳангро дарк кунед, ба малакаи бо тарзи ифоданок ва хушоҳанг иҷро кардану пухта аз бар намудани он муваффақ гардед.

Мусиқӣ ва суруду тарона ба дилатон ҳузур, ба қалбатон шодию сурур бахшида, дар хондан ва фаъолиятатон ба Шумо мудом ҳамроҳ гардад.

Муаллифон

ЧОРЯКИ ЯКУМ

ҚОИДАҲОИ СУРУДХОНӢ

1. Ҳангоми сурудхонӣ, қомататонро рост ва озод нигоҳ доред.
2. Ҳангоми сурудхонӣ, бо як маром нафас гиред, кифтҳоятонро набардоред. Нафасро сарфа карда, ба охири ҷумла нигоҳ намуда, ба як меъёр расонед.
3. Бандҳои овозҳои садоноки сурудро дароз карда, бандҳои овозҳои ҳамсадоро бошад, тез ва бурро талаффуз кунед.
4. Овозҳоятонро барои сабук ва форам баромадан, сурудҳоро бошад, барои ифоданок хондан ҳаракат кунед.
5. Ҳар як сурудро чуқур ва дарк карда сароиданро одат кунед.
6. Ҳангоми хор шуда сароидан ба овози бисёриҳо гӯш андозед ва барои ҷудо шуда намондани овозатон эътибор диҳед.
7. Ба ҳаракатҳои дастони омӯзгор бодиққат нигоҳ кунед ва барои аниқ иҷро кардани тамоми ишораҳо одат намоед.
8. Овозатон бахту боигариатон буданашро фаромӯш накунед. Онро доимо чун гавҳараки чашматон нигоҳ доред ва эҳтиёт намоед. Бо овози солиму ҷарангосӣ гуфтани сухани хуб ҳам, суруд ҳам роҳати дил буданашро фаромӯш накунед.

ГИМНИ ДАВЛАТИИ РЕСПУБЛИКАИ ЎЗБЕКИСТОН

Шеъри Абдулло Орипов
Оҳанги Мутал (Мутаваккил) Бурҳонов

Бо тантана

син то - ки бор жа- ҳон!
Ол- тин бу во- дий - лар —
жон Ўз- бе- кис- тон, Аж - дод-
лар мар - до - на ру - ҳи сен - га ёр! У - луғ
халқ қуд- ра- ти жўш ур- ган за -мон, О- лам-
1.
ни маҳ -ли-ё ай - ла - ган ди- ёр! Бағ -ри
2.
ган ди- ёр.

1. Серқуёш, ҳур ўлкам, элга бахт, нажот,
Сен ўзинг дўстларга йўлдош, меҳрибон!
Яшнагай то абад илму фан, ижод,
Шуҳратинг порласин токи бор жаҳон!

Нақарот:

Олтин бу водийлар – жон Ўзбекистон,
Аждодлар мардона руҳи сенга ёр!
Улуғ халқ қудрати жўш урган замон,
Оламни маҳлиё айлаган диёр!

2. Бағри кенг ўзбекнинг ўчмас иймони,
Эркин, ёш авлодлар сенга зўр қанот!
Истиқлол машъали, тинчлик посбони,
Хақсевар, она юрт, мангу бўл обод!

Нақарот:

Олтин бу водийлар – жон Ўзбекистон,
Аждодлар мардона руҳи сенга ёр!
Улуғ халқ қудрати жўш урган замон,
Оламни маҳлиё айлаган диёр!

ТАВАҚҚУФҲО

ТАВАҚҚУФ (ПАУЗА)-И ПУРРА

Агар дар ягон ҷойи суруд ё оҳанг бозистодани овозҳо ё ки нафас росткунӣ зарур бошад, аз таваққуф (аз аломатҳои таваққуфҳо) истифода бурда мешавад.

Чуноне ки ба мондани ҳархела будани, кашидашавии нотаҳо, таваққуфҳо низ кашидашавии ҳархела доранд.

Таваққуфи пурра ба нотаи пурра дар ҳолати баробар буданаш, ин тавр навишта мешавад:

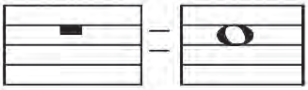

ТАВАҚҚУФИ НИСФӢ

Таваққуфи нисфӣ ба нотаи нисфӣ баробар аст. Таваққуфи нисфӣ ин тавр навишта мешавад:

Машқи зеринро ба таваққуфи нисфӣ риоя карда месароем:

СЕБҲОИ НАҚШ
(Нақш олмалар)

Шеъри **Р. Толиб** Оҳанги **Н. Норхӯҷаев**

Шодон

МАКТАБИ МО

Шеъри **Н. Розиқ** Оҳанги **А. Меликов**

Мӯътадил

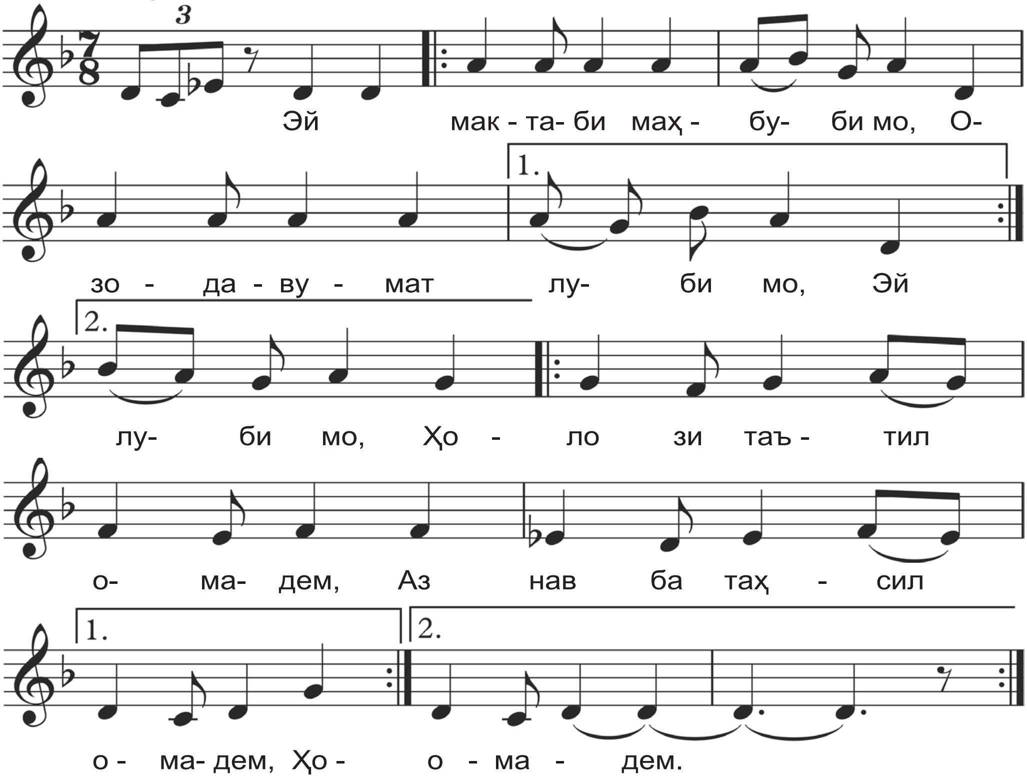

Мо дар деҳи хуррам будем,
Бо дӯстон ҳамдам будем,
Бо ҷӯраҳо дар кӯҳу дашт,
Кардем агарчи сайругашт.

Ту дар хаёли мо будӣ,
Зебову дилоро будӣ,
Оғӯши худ бар мо кушо,
Дорем хеле тӯҳфаҳо.

БА ХОТИР ОВАРЕД

Агар порчаҳои зерини оҳангро бо номҳои нота сароида бинед, суруди худатон омӯхтаро фаҳмида мегиред.

Бо тезии миёна

Саросема нашуда

ТАВАҚҚУФ (ПАУЗА)-И ЧОРЯК ВА НИМЧОРЯК

Шумо дар мавзӯи таваққуфҳо, бо нотаҳои пурра ва нисфӣ шинос шуда будед. Таваққуфи чоряк низ ба мисли нотаи чоряк ба кашидашавӣ ва андозаи худ соҳиб аст.

Таваққуфи чоряк дар ҳолате, ки ба нотаи чоряк баробар аст, ин тавр навишта мешавад:

як, ду, як, ду, як, ду.

Таваққуфи нимчоряк ба нотаи нимчоряк баробар аст.

Таваққуфи нимчоряк ин тавр навишта мешавад:

Машқи зеринро бо таваққуфи нимчоряк риоя карда месароем:

Шодон

Чақ- қон, чақ - қон са - ро- ем.

Дар асари мусиқӣ таваққуфҳо гуногун шуданашро донистед. Оҳанги мазкурро шунавед, ба таваққуфи чоряки он мунтазам дар аввали зарба (такт) омаданаш эътибор диҳед:

ФИРӮЗА

Оҳанги **Ғуломҷон Рӯзибоев**

Сабук

ВАТАН

Шеъри **Озармеҳр** Оҳанги **Н. Норхӯҷаев**

Мӯътадил

1. Хоки Ватан, эй ҷавон,
Мол ба чашмат чу нон,
Пок бидор чун забон,
Чунки Ватан – Модар аст,
Ҳамчу падар хоҳар аст.

2. Меҳри Ватан қувват аст,
Раҳбаладй ваҳдат аст,
Ганҷинаи давлат аст,
Ҷавҳари пирҳикматам.
Машъалаи миллатам.

3. Ҳарчӣ ба ҳифзи Ватан.
Бахшӣ ба он ҷону тан,
Зарраи хокаш ба ман
Гавҳари чашмонам аст,
Шӯълаи имонам аст.

4. Ворисй давронй ту,
Соҳиби ирфони ту,
Ҷони ману ҷони ту,
Ҷону ҷаҳони Ватан,
Рамзу нишони Ватан...

Рустам Абдуллоев (1947)

Рустам Абдуллоев, ки дар шаҳри Хеваи Хоразми кӯҳан дида ба дунё кушодааст, барои равнақи санъати мусиқии республикаамон ҳиссаи муносиби худро гузошта меояд.

Операҳои «Шодимулк», «Садоқат», «Хива», балети «Таъзим ба Офтоб», 5 консерт барои фортепиано ва оркестри симфонӣ, бисёр таронаву романсҳо як қисми маҳсули эҷодиёти оҳангсоз мебошад. Ӯ аз соли 1995 инҷониб раиси иттифоқи Оҳангсозони Ӯзбекистон мебошад.

Бисёр асарҳое, ки Рустам Абдуллоев таълиф намудааст, дар кишварҳои хориҷ Германия, Англия, Голландия, Миср иҷро гардида, хотири дӯстдорони мусиқиро хушнуд кардааст. Таронаҳои рангоранги эҷодкор, аз қабили «Лолаҳои истиқлолем», «Суруди дӯстӣ», «Бачаҳои хандончашм», «Ба диёрам имрӯз ид», «Суруди шодӣ», «Суруди Наврӯз» барин аз 50 зиёд сурудҳои рангоранги аз тарафи донишомӯзони ҷавон бо меҳру муҳаббат сароида мешаванд. Оҳангсоз Рустам Абдуллоев ният дорад, ки барои бачагон бисёр сурудҳои зебо таълиф намояд.

БАРРАЧА (ҚӮЗИЧОҚ)

Шеъри **Й. Сулаймон** Оҳанги **Р. Абдуллоев**

Тези миёна

1. Барра печак,
Сара печак.
Териб келдик
Юрмай дик-дик.
Кисир-кисир,
Бисир-бисир.
Уни чайна,
Ба, қӯзичоқ.
Уни чайна,
Ма, қӯзичоқ.

2. Мен ва Зайнаб,
Ҳар кун кӯплаб,
Ҳар хил ӯтлар
Териб деймиз:
Эгил, эгил,
Егил, егил,
Бӯлгин семиз,
Ба, қӯзичоқ.
Бӯлгин семиз,
Ма, қӯзичоқ.

ҲАРАКАТҲОИ ДИРИЖЁРӢ

Ҳангоми бо ҷамоа суруд иҷро кардан, ҳама дар як вақт барои бо ҳам ва як хел сароидан, дириҷёр роҳбарӣ мекунад. Дириҷёр иҷрои асарро бо ҳаракатҳои даст идора менамояд.

Шумоён хуб медонед, ки асарҳои мусиқӣ бо андозаҳои гуногун мешаванд. Аз ҳамин сабаб ҳаракатҳои дириҷёрӣ ҳам мувофиқи андоза ҳар хел мешавад. Дониш ва малакаҳоямонро оиди дириҷёрӣ мустаҳкам мекунем.

Андозаи ду чорякӣ

Ҳангоми ба андозаи ду чорякӣ дириҷёрӣ кардан, аввал дастонамон ба паст, баъд ба боло ҳаракат мекунанд.

Ҳангоми дар ҳиссаи аввали пурқувват, дастонамон ба паст ҳаракат мекунанд:

Дар ҳиссаи дуюми беқувват бошад, дастонаманро ба боло мебардорем:

Акнун ба суруди андозааш 2/4 дириҷёрӣ карда, месароем:

КУРТААМ (КӮЙЛАГИМ)

Шеъри **П. Мӯъмин** Оҳанги **Д. Зокиров**

Тези миёна

БОРОНАК

Шеъри **Ҷ. Ҳошимӣ** Оҳанги **Қ. Яҳёев**

Тези миёна

Тоза шӯяд гулҳоро,
Боғу дашту саҳроро.
Борон равшан гардонад,
Табъу дилҳои моро,

Чак-чак, чак-чак, чак-чак, чак,
Чак-чак, чак-чак, чак-чак, чак.

ХУДАТОН ЁБЕД

– Нотаи нисфӣ ба чанд нотаи чорякӣ баробар аст?

– Нотаи чорякӣ чӣ тавр шумурда мешавад?

– Чанд нотаи ҳаштякӣ ба чанд нотаи чорякӣ баробар аст? Чандтояш ба нотаи нисфӣ баробар мебошад?

– Ин чӣ гуна таваққуф аст? Он чӣ тавр шумурда мешавад?

– Дарозии нотаи ба ин таваққуф баробарро гӯед

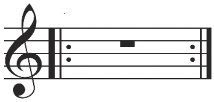

Номи ин аломат чист? Вазифааш чӣ?

ҶАМОЛАК АЗ ГУЛИ ЛОЛА
(ГУЛ ЛОЛАДАН ҶАМАЛАК)

Шеъри **Қ. Ота** Оҳанги **Н. Норхӯҷаев**

Шӯх

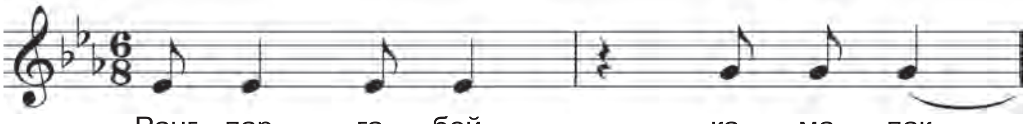

Яй - ра - та - сан ос- мон - ни
Яй - ра - та - сан жа- ҳон - ни Эз - гу - дан
бе-риб да - рак кўк гум - ба
зи - да ча-қин Ём ғир бор-лиқ -
ни ю -вар Қол -мас зар - ра - ча ғу - бор
ос - мон қалб - лар - га я - қин
Ка -ма-лак - жон ка -ма - лак ат-роф ен - гил -
о- су - да Яш-нар қиз-лар бо -ши-да гул - ло- ла-дан
жа -ма - лак

МАШҚ МЕСАРОЕМ

Ҳангоми суруд хондан калимаҳоро фаҳмо ва равон талаффуз кардан муҳим мебошад.

Калима ва оҳанг якҷоя муҷассам гардида, ба шунаванда рафта расиданаш лозим.

Бо кӯмаки машқи зерин барои равнақи талаффуз ҳаракат мекунем:

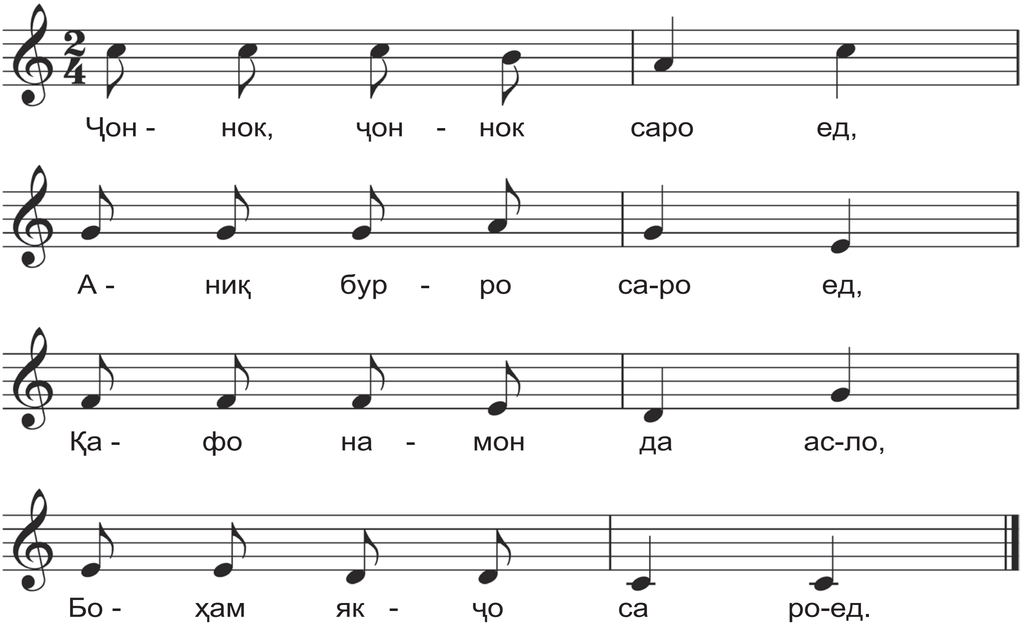

САВОЛҲО ОИД БА ҶАМЪБАСТИ ЧОРЯК

1. Гимни давлатии Республикаи Ӯзбекистонро чӣ тавр шунавидан лозим?

2. Мусиқии таронаи «Ватан»-ро кӣ таълиф намудааст? Мазмуни онро нақл кунед?

3. Дар ин чоряк кадом асарҳои мусиқиро шунидед? Бо кадом оҳангсоз шинос шудед?

4. Кадом оҳанги рақсиро медонед?

5. Шумо ба асари чанд андозагӣ дирижёрӣ карда метавонед?

6. Таваққуфи чоряк то чанд шумурда мешавад? Таваққуфи нимчоряк-чӣ? Ба ин таваққуфҳо (фосилаҳо) кадом нотаҳо баробар мешавад?

7. Кадом воситаҳои ифодаи мусиқиро омӯхтед? Воситаҳои ифода дар мусиқӣ барои чӣ заруранд?

8. Ба асари ду чоряка чӣ тавр дирижёрӣ карда мешавад? Ба асари се чоряка-чӣ?

9. Ба шумо чӣ гуна суруд ва оҳангҳо маъқул аст?

ЧОРЯКИ ДУЮМ

ДАСТА (АНСАМБЛ)-И САРОЯНДАГОН

Ду ва ё аз он зиёда гурӯҳи иҷрокунандагонро «даста» (ансамбл) меноманд.

Гурӯҳи сароягдагонро «даста (ансамбл)-и сарояндагон» меноманд.

ҶОНОН

Оҳанги **М. Мирзоев**

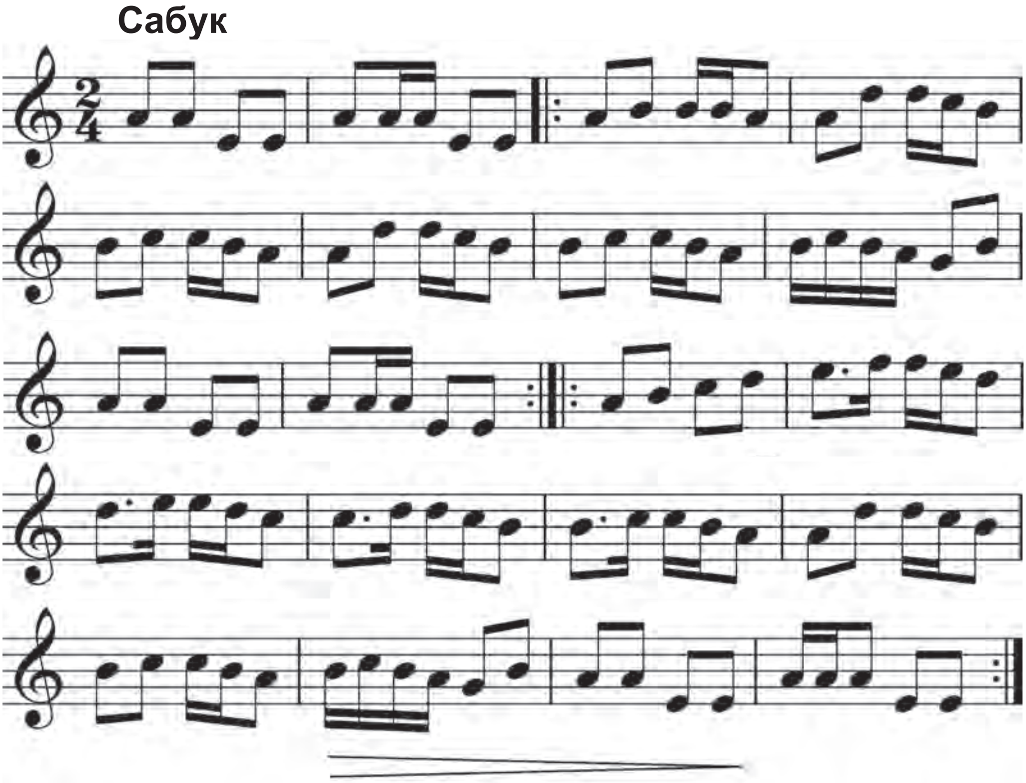

ОЛТИН ПАХТАМ – ОППОҒИМ
(ТИЛЛОИ САФЕД)

Шеъри **П. Мӯъмин** Оҳанги **Н. Норхӯчаев**

Шодон

2. Пайкалларда термиласан йӯлимга,
Оқ қушимсан, қӯндираман қӯлимга,
Ҳосилингдан шодлик тӯлар кӯнглимга,
Чаноқларда қайнаб турган булоғим.

ДАСТА (АНСАМБЛ)-И НАВОЗАНДАГОН

Гурӯҳи навозандагоне, ки асарҳои мусиқиро якҷоя бо як мақом иҷро мекунанд, «Гурӯҳи навозандагон» номида мешаванд. Дастаи навозандагон аз асбобҳои гуногун барпо карда мешавад. Дар он чунин асбобҳои мусиқӣ ба мисли рубоб, дутор, най, ғиҷҷак, чанг, танбӯр, доира низ буданаш мумкин.

Ҳамчунин даста метавонад аз асбобҳои якхела низ барпо карда шавад. Масалан: дастаи рубобчиён, дуторнавозон, чангнавозон, доирачиён ва монанди инҳо.

УФОРИ 3 (РАҚСИ ДУХТАРОН)

Оҳанги халқӣ

Шӯх

ИҚБОЛАТРО САРОЯМ, ВАТАН

ЎЗБЕКИСТОН КЕМАСИ

Шеъри **Ё. Мирзо** Оҳанги **И. Ҳамроев**

Шодон

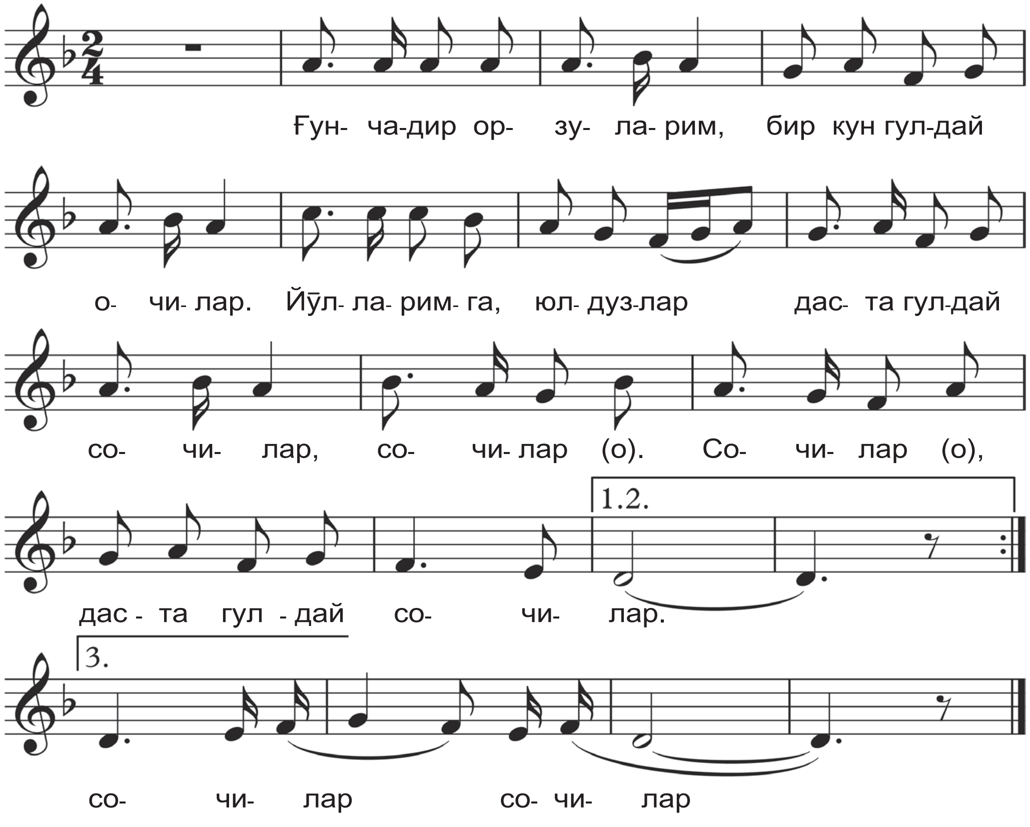

1. Ғунчадир орзуларим,
Бир кун гулдай очилар.
Йўлларимга юлдузлар
Даста гулдай сочилар.

2. Менинг орзуим нима?
Яширмайман, айтаман:
Ясасам учар кема...
Ойга бориб қайтаман.

3. Кашфиётчи эгаси
Ракетага қўяр ном.
Ўзбекистон кемаси –
Жаҳонга айтар салом!

МУАЛЛИМ

Шеъри **М. Мирзоев** Оҳанги **Н. Бобокалонова**

2. Илму адабро
Аз ту андӯзем.
Одамгариро
Аз ту омӯзем.

Бе ту надорад
Нуре дабистон.
Номи ту бошад
Баробари ҷон.

Аз порчаҳои оҳанги зерин андозаи нотаро ёбед:

1)

2)

ФАРҲОД АЛИМОВ
(1947 – 2014)

Оҳангсоз Фарҳод Алимов, ки бо таронаҳои худ, аз қабили «Биз истиқлол эгалари», «Она тилим ӯзбек тилим», «Аҳиллик-дӯстлик», «Чаққон бола», «Оппоқ қандим» аз қалби бачагон ҷой гирифтааст, дар Тошканд таваллуд шуда, ба воя расидааст. Эҳтиёҷоти калон ба мусиқӣ ӯро аз хурдӣ, саравввал барои омӯзиши сирру асрори ғижжак, баъд бошад, барои аз бар кардани тахассуси оҳангсозӣ даъват сохт.

Имрӯзҳо эҷодкори серқирра бисёр асарҳои мусиқӣ навиштааст, барои хор ва яккахонҳо бисёр таронаҳо таълиф намудааст. Асарҳои рангоранги ӯ барои оркестри симфонӣ, оркестри асбобҳои мусиқии мардумӣ аз мавҷҳои радио мунтазам садо медиҳанд.

ҚАНДИ САФЕДАМ

Шеъри **П. Мӯъмин** Оҳанги **Ф. Алимов**

Ҳазломез

1. Чойга солсам
Териб-териб,
Сен кетасан
Тезда эриб.
Оппоқ қандим,
Юмшоқ қандим.

2. Кир қӯл билан
Ушламайман.
Увол қилиб
Ташламайман.
Оппоқ қандим,
Юмшоқ қандим.

3. Ширин бӯлар
Ичган чойим.
Ҳамма сендан
Хурсанд доим.
Оппоқ қандим,
Юмшоқ қандим.

Андозаи се чорякӣ

Дар асарҳои мусиқӣ ба ғайр аз андозаи ду чорякӣ, андозаи се чорякӣ ҳам вуҷуд дорад. Оҳангҳое, ки дар ин андоза таълиф ёфтаанд, бисёр вақт барои ба рақс афтодан моилӣ пайдо мекунонанд. Ба он рақси валс мисол шуда метавонад.

Ба андозаи се чорякӣ дирижёрӣ карданро омӯзед. Дар ҳиссаи аввали пурқувват даст ба паст меафтад:

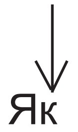

Дар ҳиссаи дуюми беқувват дастро ба тарафи рост ҳаракат мекунонем:

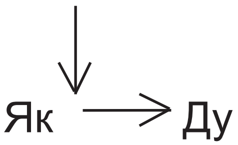

Дар ҳиссаи сеюм бошад, дастамонро ба боло мебардорем:

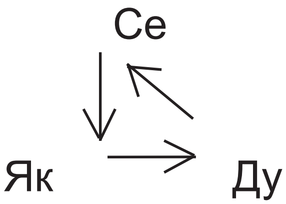

Акнун ана ин сурудро сароида, бо дасти ростамон ба андозаи се чорякӣ дирижёрӣ мекунем:

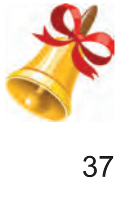

АСБОБҲОИ МУСИҚИИ МИЛЛИАМОН

ИН АСБОБҲО ЧӢ ТАВР НАВОХТА МЕШАВАНД?

ОРЗУҲОИ СОЛИ НАВ
(ЯНГИ ЙИЛ ТИЛАКЛАРИ)

Шеъри **П. Мӯъмин** Оҳанги **Я. Шварс**

2. Янги йилга яхшиларни
Табриклаймиз, қувнаймиз.
Дангасалик, хафаликни
Кӯнгиллардан қувлаймиз.

ОФТОБАКИ ЗАРРИНРӮ

Шеъри **Н. Розиқ** Оҳанги **Ҷ. Рустамова**

2. Ё ҷомаи ӯ тунук?
Ё ки тарсид аз хунук?
Села, села зи ҳар сӯ,
Абрҳо омад ҷойи ӯ.

Нақарот:

Офтобаки зарринмӯ,
Офтобаки зарринрӯ.
Куҷо рафту куҷо шуд?
Чаро пинҳон зи мо шуд?

3. Пӯстинҳошон афшонданд,
Барфи бисёр боронданд.
Ҳавзу ҷӯйбор ях бубаст,
Шохи бед қариб шикаст.

Нақарот

БАРФ (ҚОР)

Шеъри **Зулфия** Оҳанги **Ш. Ёрматов**

2. Дарахтларнинг шохида
Қор яшнайди худди гул.
Қия тепаликларнинг
Яхида ялтирар ул.

3. Чана тортган болалар
Телпагида паға қор.
Қийқириб ӯйнашади,
Шодлигида бор баҳор.

САВОЛҲО ОИД БА ҶАМЪБАСТИ ЧОРЯК

1. Кадом намудҳои даста (ансамбл)-ро медонед?

2. Дастаи сарояндагон чӣ гуна мешавад?

3. Дастаи навозандагон чӣ гуна мешудааст?

4. Муаллифи суруди «Оппоқ қандим» кист?

5. Муаллифи суруди «Олтин пахтам-оппоғим»-ро гуфта диҳед?

6. Дар ин чоряк бо кадом оҳангсозон шинос шудед? Кадом суруди онҳоро аз бар намудед?

7. Дар ин чоряк ба шумо кадом сурудҳо ва оҳангҳо бештар маъқул шуд?

ЧОРЯКИ СЕЮМ

МУҲОФИЗОНИ ОЯНДАИ ВАТАН

МАРШ

Оҳанги **Ҷ. Бизе**

Бо суръати маршона

СУРУДИ АСКАРИ ҶАВОН
(ЁШ АСКАРЛАР ҚЎШИҒИ)

Шеъри **С. Барноев** Оҳанги **С. Ҷалил**

Бо суръати маршона

1. Бизлар ботир ёш жангчи
Синовларда чиниққан.
Учувчимиз ҳам танкчи
Машқларда ғолиб чиққан.

Нақарот:

Олға – бу бизнинг шиор,
Сафда турамиз адл.
Тизилиб турнақатор,
Қадам ташлаймиз дадил.

2. Дўстга фидо жонимиз,
Очиқ дастурхонимиз.
Ўзимиздай мустаҳкам
Эътиқод, иймонимиз.

Нақарот

3. Тобланамиз ёзу қиш,
Кўриб қўйинг, меҳмонлар,
Ҳар биримиз Алпомиш,
Биз бўлажак посбонлар.

Нақарот

ШУНАВЕД ВА ЁБЕД

Порчаҳои оҳангҳои зерин аз кадом сурудҳо гирифта шудаанд? Номҳои онҳоро гӯед ва бо нота сароед.

Ҷоннок

Шодон

Акнун бигӯед, ки оҳанги сурудҳои мазкурро кадом оҳангсозон эҷод намудаанд?

Номи шоироне, ки шеърҳои онҳоро эҷод кардаанд, магар дар хотиратон ҳаст? Аз ин сурудҳои додашуда кадомашон ба Шумо бештар маъқул шуданд? Барои чӣ?

ВОСИТАҲОИ ИФОДАИ МУСИҚӢ

Мусиқӣ як навъи санъат мебошад. Он бо ёрии дароз кашидашавӣ ва баландии гуногуни овозҳо образ (симо) меофарад. Асоси мусиқиро оҳанг ташкил дода, **андоза, усул, суръат** ва **аломатҳои динамикӣ,** воситаи ифодаи мусиқӣ ба ҳисоб меравад.

Алоқамандии байниҳамдигарии овозҳои мусиқиро **оҳанг** меноманд.

Дар такт бо як маром ҷойи худро иваз карда истодани ҳиссаҳои пурқувват ва камқувватро, **андоза** меноманд.

Ба як маром омадани қисмҳои пурқувват ва камқувватии овозҳои мусиқиро, **усул** меноманд.

Бо тартиби муайян алоқаманд будани овозҳои мусиқиро, **парда** меноманд.

Тезии оҳангро, **суръат** меноманд.

Аломатҳое, ки пурқувват ё камқувватии ҷарангосии оҳангро нишон медиҳад, **аломатҳои динамикӣ** номида мешавад.

ОҲАНГИ ХОРАЗМ

Оҳанги халқӣ

ӮЗБЕГИМДАН АЙЛАНАЙ

Шеъри **Ҳ. Раҳмат** Оҳанги **Н. Норхӯҷаев**

Бо суръати маршона

1. Ўзбекистон она юрт,
Дунёда дурдона юрт.
Халқи танти, меҳнаткаш,
Дўстликда ягона юрт.
Ҳаммани тенг сийлайди,
Тинчлик, омад тилайди.
Ўйлагани яхшилик,
Кундан-кунга гуллайди.

2. Қалбидек пок осмони,
Бутдир иймон, виждони.
Феъли кенгдир, шу сабаб,
Тўкиндир дастурхони.
Ўзбегимдан айланай,
Ўзбегимдан ўргилай.
Мен ҳам шу юрт фарзанди,
Хизматига шайланай.

АЛОМАТҲОИ ДИНАМИКИИ МУСИҚӢ

Оҳангсозон ҳангоми ҷараёни навиштани ягон асари мусиқӣ қисми муайяни онро ба мақсади пурқуввату суст иҷро намудан, бо аломатҳои махсус нишон медиҳанд. Аломатҳои мазкур барои хушоянду ҷилодор шунидани асар кӯмак мерасонад.

Дар мусиқӣ аломатҳои мазкур «аломатҳои динамикӣ» номида мешавад.

Дар поён аломатҳои динамикии асосӣ нишон дода шудаанд, ки онро донista гиред:

f – (форте) – пурқувват

p – (пиано) – беқувват

Акнун бо аломатҳои оҳиста-оҳиста пурқувват ва сусткунандаи овозҳо шинос мешаваем:

– Ин аломати оҳиста-оҳиста баланд кунандаи овоз буда, «крешчендо» гуфта хонда мешавад.

– Ин аломати оҳиста-оҳиста паст кунандаи овоз буда, «диминуендо» номида мешавад.

Ба аломатҳои динамикӣ риоя карда, машқи зеринро иҷро мекунем:

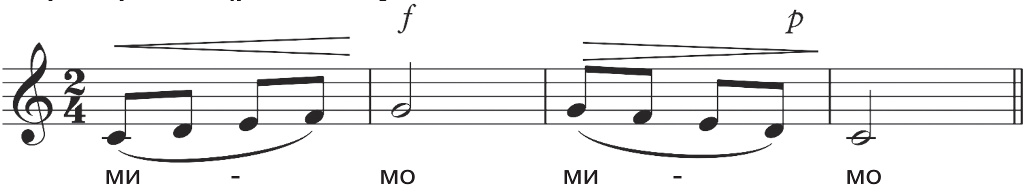

ТОҚӢ ДӮХТАМ
(ДӮППИ ТИКДИМ)

Шеъри **Т. Тӯла** Оҳанги **М. Левиев**

Саросема нашуда

АЛОМАТҲОИ АЛТЕРАТСИЯ

Нотаҳои ҳафтзинадори асосӣ, ки дар садопардаҳо ҷойгир шудаанд, дар вақтҳои зарурӣ бо нимпарда баланд ё ки бо нимпарда паст шуданашон мумкин аст. Дар ин маврид аз аломатҳои махсус истифода бурда мешавад. Ва ин аломатро, «аломатҳои алтератсия» меноманд.

Аломатҳои алтератсия ♯ «диез», ♭ «бемол», ♮ «бекар» номида мешаванд. Ин аломатҳо дар навишти нота ба аввали нота гузошта, баъди номи нотаҳо гуфта мешаванд. Дар асарҳои мусиқӣ аломатҳои диез ва бемолро баъди калида сол менависанд.

ЛОЛАЧА

Оҳанги халқӣ

ДИЕЗ

Диез # аломати нотаест, ки ним парда, яъне ним зина баланд шудани овозро мефаҳмонад. Дар роҳи нота он чунин навишта мешавад:

до-диез

фа-диез

сол-диез

Суруди зеринро якҷоя месароем ва дар нотаҳои он аломатҳои зарурии ба «диез» тааллуқдоштаро муайян мекунем.

ГУЛ ТЕРДИ ГУЛЛАР

Шеъри **П. Мӯъмин** Оҳанги **Н. Норхӯҷаев**

Шодон

2. Гуллар териб озмунча,
Ӯйнадилар тӯйгунча.
Ҳар томонга чопдилар,
Янгиларин топдилар.

Н а қ а р о т.

3. Қуёшда товландилар,
Чаманда товландилар.
Дӯстларига атайлаб
Гул тердилар авайлаб.

Н а қ а р о т.

БЕМОЛ

Бемол ♭ – аломати нотаест, ки ним парда пасттар кардани овозро нишон медиҳад. Дар роҳи нота он дар шакли зерин навишта мешавад:

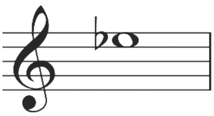

ми-бемол

си-бемол

Бемол ҳамчун аломати диез дар аввали нота навишта шуда, баъди нота хонда мешавад.

Бисёр вақт барои бо пардаҳои минор офаридани асар, аломати бемол истифода мешавад:

ре-минор

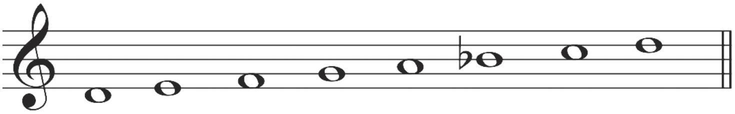

Акнун оҳанги зеринро шунавед ва дар он ба ғайр аз бемоли «Си» боз дар кадом нота аломати бемол гузошта шударо ёбед:

ОРУХОН

Оҳанги халқии қароқалпоқ

Тези миёна

ПУДИНАИ БОҒӢ

Шеъри **А. Воситзода** Оҳанги **З. Шаҳидӣ**

ПОРЛАР КАМАЛАК

Шеъри **Ҷ. Ҷабборов** Оҳанги **Н. Норхӯҷаев**

зи о - лам. Ос - мон бе -лан -чак,
Ой - дир ке- лин - чак,
Фар -занд ке - ла - жак Нав - рӯ - зи о - лам.
Нав - рӯ - зи о - лам.
CODA
Нав - рӯ - зи о - лам.

БЕКАР

Агар ба аввали ягон овози маълум, аломатҳои диез ё худ бемол гузоштаро бекор карда, зарурати ба ҳоли аслиаш овардани овоз пайдо шавад, аломати «бекар» ♮ – (аломати нотаи мусиқӣ, ки таъсири диез ва бемоли оҳанги пештараро рафъ мекунад) истифода мегардад. Аломати мазкур дар шакли зерин навишта мешавад:

фа-диез фа-бекар

си-бемол си-бекар

Дар асари мазкур бо кӯмаки аломати бекар овозҳои фа-диез ва до-диез бекор карда, дар асл ба ҳолати «фа» ва «до» оварда шудааст.

Нотаро бодиққат мушоҳида кунед ва ҳолатҳои бекарро худатон ёбед.

РАҚС

Оҳанги халқии ӯзбек

Сабук

1.
2.

ЧАРОҒАКИ РАҲНАМО (СВЕТОФОР)

Шеъри **А. Бобоҷон** Оҳанги **Ш. Шарифов**

Мӯътадил

1. Мо се бородаронем,
Шафиқу меҳрубонем.
Бо чашми сурху сабз-зард,
Шому саҳар тобонем.

2. Ҳамҷиҳатем доимо,
Чорраҳа ин ҷойи мо.
Бар мошину бар одам,
Роҳбаладем доимо.

3. Ранги сабзи чароғак
Мекушояд ба мо роҳ.
То нашавад фурӯзон
Нагузар аз гузароҳ!

4. Шаҳри мо – шаҳри калон
Мошинҳояш бешумор.
Вақти гузаштан аз роҳ
Қоидаро нигоҳ дор!

Худатон ёбед

Кадом аломатҳо «Аломатҳои алтератсия» номида мешаванд?

– Номи ин аломат чист? Вазифааш чӣ?

– Кадом овоз баландтар аст?

– Кадом овоз пасттар аст?

а) б)

Дар овозпарда байни кадом нотаҳо нимпарда аст?

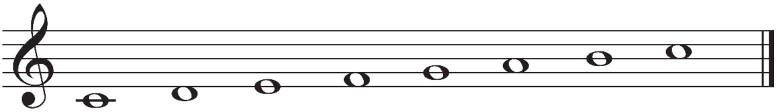

Дар чандум мисол се овози минор дода шудааст?

Барои сохтани се овози мажор кадом овоз намерасад?

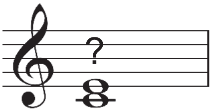

САВОЛҲО ОИД БА ҶАМЪБАСТИ ЧОРЯК

1. Ба воситаҳои ифодаи мусиқӣ чиҳо дохил мешавад?

2. Дар мусиқӣ аломатҳои алтератсия барои чӣ лозиманд? Барои ба ҳоли худ овадани овозҳое, ки бо диез баланду ё ки бо бемол паст карда мешаванд, кадом аломат истифода мегардад?

3. Кадом суруд ва мусиқии оҳангсоз Надим Норхӯҷаев дар хотиратон мондааст?

4. Дар мусиқӣ аломатҳои динамикӣ кадом вазифаро иҷро мекунад? Барои пурқувват кардани овозе, ки бо аломати пиано оҳиста иҷро мегардад, кадом аломат гузошта мешавад?

5. *f* – ин чӣ гуна аломат аст ?

– ин чӣ?

6. *p* – ин чӣ гуна аломат аст?

– ин чӣ?

7. Дар ин чоряк ба шумо кадом оҳангҳо ва сурудҳо писанд омад?

ЧОРЯКИ ЧОРУМ

БАНД ВА НАҚАРОТ

Ба Шумо маълум аст, ки оҳангҳо ҳам, суруд (тарона)-ҳо ҳам бо ҳаҷм ва мураккабии тарзи иҷро гуногун мешаванд. Сурудҳои аз ҳама оддӣ банд ва нақаротдор мебошанд. Ин қабил сурудҳои шаклан оддиро шумоён бисёр иҷро кардаед. Онҳо одатан аз чанд банд ва баъди ҳар як банд аз нақарот иборатанд, ки як хел суханони такроршаванда доранд. Дар суруд аввал банд, сипас нақарот иҷро мегардад.

«Гимни давлатии Республикаи Ӯзбекистон», ки дар чоряки якум шумоён шунавидед, суруди «Муаллим», ки дар чоряки дуюм ва суруди «Сумалак энг керак»-ро дар чоряки сеюм иҷро кардед, аз банду нақаротҳо иборатанд ва боз бисёр дигар сурурдҳо аз ҳамин қабил сурудҳои шаклан оддӣ ба ҳисоб мераванд. Дар чоряки чорум ҳам якчандтои онҳоро иҷро мекунед.

Номҳои дигар сурудҳои шаклан оддиеро, ки худатон медонед, гӯед.

ВАЛСИ БАҲОР

Оҳанги **М. Мирзоев**

Тези миёна

НАВРӮЗ

Шеъри **Н. Ҷӯрахонзода**
Оҳанги **Ҷ. Обидпур**

БО НОТА САРОЕД

Ҳабибулло Раҳимов
(соли 1946 таваллуд ёфтааст)

Ҳабибулло Раҳимов, ки дар самтҳои мухталифи санъати мусиқӣ пурсамар эҷод мекунад, барои инкишофу ғанӣ сохтани таронасароии бачагон ҳиссаи худро мегузорад. Бисёр асарҳои калони ӯ натанҳо дар Ӯзбекистон, балки дар кишварҳои хориҷ ҳам шӯҳрати беандоза пайдо намудаанд. Як қатор сурудҳои вай, ки барои донишомӯзони ҷавон навишта шудаанд, аз қабили «Дӯмбоқчалар қӯшиғи», «Боғча опам», «Ой боламиз-той боламиз», «Мен ғунчаман», «Она юрт» дар озмунҳои республикавӣ соҳиби мукофотҳо гардидаанд. Оҳангсоз дар самти мусиқии мумтози ҷаҳон ҳам пурсамар эҷод менамояд. Опера, драма ва мазҳакаи мусиқӣ, ҳамчунин як қатор асарҳое, ки барои оркестрҳои гуногун аз тарафи ӯ навишта шудаанд, аз эҷодкори серқирра будани Ҳабибулло Раҳимов гувоҳӣ медиҳад.

ТОМ БОШИДА ҚИЗҒАЛДОҚ

Оҳанги **Ҳ. Раҳимов**

Тез

МАН ҒУНЧА ҲАСТАМ
(МЕН ҒУНЧАМАН)

Шеъри **Н. Нарзуллоев** Оҳанги **Ҳ. Раҳимов**

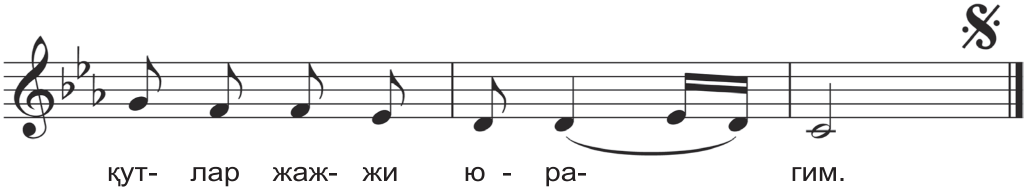

1. Мен – ғунчаман, баҳор бӯлгим келади,
Мен – шабнамман наҳор бӯлгим келади.
Мен – зарраман олам бӯлгим келади,
Мен – боламан одам бӯлгим келади.

Нақарот:

Юртлар кӯпдир бир-биридан зиёда,
Ӯзбекистон гӯзал диёр дунёда.
Ҳур ӯлкамда бахтли яшаш – тилагим,
Истиқлолни қутлар жажжи юрагим.

2. Мен жилғаман, уммон бӯлгим келади,
Мен – ёғдуман, чӯлпон бӯлгим келади.
Мен – учқунман, бӯлгим келар аланга,
Фарзанд бӯлиб ярай азиз Ватанга!

Нақарот

Пётр Илич Чайковский
(1840–1893)

Оҳангсози бузурги рус П.И.Чайковский табиат ва бачагонро хеле дӯст медошт. Ӯ барои бачагон бисёр оҳанг ва таронаҳоро дар мавзӯъҳои мухталиф эҷод намудааст. Аз албоми бачагонаи ӯ, ки барои фортепиано таҳия намудааст, як қатор асарҳо, аз қабили «Марши сарбозчаҳои чӯбӣ», «Бозии асп», «Пиразани бадхоҳ» ҷой гирифтаанд. Асарҳои мазкурро донишомӯзони хурдсол бо шавқу завқи баланд мешунаванд.

МАРШИ САРБОЗЧАҲОИ ЧӮБӢ

Оҳанги **П.И. Чайковский**

Сабук, шодона

ПУРСИШҲО

Шеъри **Ҷ. Ҳошимӣ** Оҳанги **Ҷ. Обидпур**

Хушҳолона

Бод чаро кӯбакӯ,
Мевазаду мевазад.
Об чаро ҷӯбаҷӯ,
Мехазаду мехазад?

Об чаро кабкабуд?
Хок чаро сипсиёҳ?
Сурху сафеду бунафш,
Рӯяд аз онҳо гиёҳ?

СУРУДИ БАЧАГИИ ХУШБАХТ (БАХТЛИ БОЛАЛИК ҚЎШИҒИ)

Шеъри **Ҳ. Муҳаммад** Оҳанги **Н. Норхўҷаев**

МУВОФИҚИ АНДОЗАҲОИ ИН ПОРЧАҲОИ СУРУД ХАТҲОИ ЗАРБА (ТАКТ)-РО ГУЗОШТА БАРОЕД

КУЛЧА НОН

ЛӮХТАКАМ

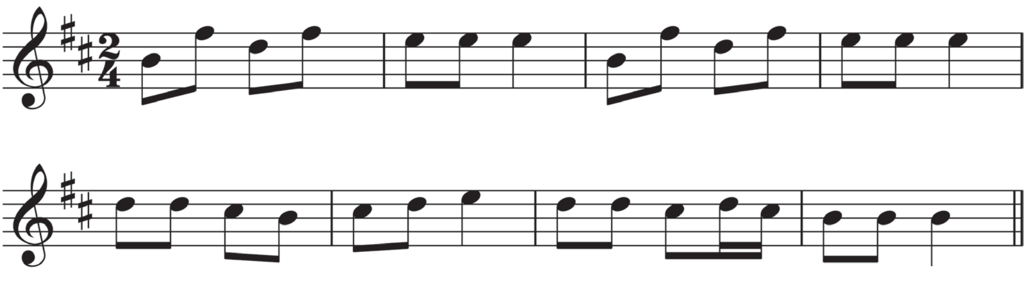

АЪЛО МЕХОНЕМ

ВАЛСИ БАҲОР

СУРУДИ АРЧА

МАҶОР ВА МИНОР

Оҳанги сохти маҷор шӯх ва ҷозибанок шунида мешавад.

Аз нотаи «До» овозпардаи маҷори зеринро бо кӯмаки ишораи дирижёрии омӯзгоратон сароед.

Оҳанги сохти минор ғамгин ва маъюс шунавида мешавад.

Овозпардаи «Ля минор»-ро бо кӯмаки ишораи дирижёрии омӯзгоратон сароед.

Оҳангҳоеро, ки дар сохти маҷор ва минор навишта шудаанд, пухта аз бар намоед ва аз ҳамдигар ба зудӣ фарқ кунондани онҳоро омӯзед.

Дар хотир доред

Дар хотиратон бошад, шумоён дар синфи 2-юм бо овозҳои сохти маҷор ва минор шинос шуда будед. Алоқамандии байни овозҳоро сохти овозҳо, ё ки бо забони мусиқӣ «Лад» (Парда) номида мешавад.

Оҳангсозон ҳангоми эҷоди оҳанг ё суруд асосан аз пардаҳои маҷор ва минор истифода мебаранд.

Акнун аз сурудҳои зерин порчаҳо шунида, онҳо дар асоси кадом парда навишта шуданашонро ёбед.

САЛИМҶОН-НИМҶОН

Шеъри **П. Мӯъмин** Оҳанги **А. Муҳаммедов**

Бо ҳаракат

БАЧАГОНИ БАХТИЁР

Шеъри **М. Фарҳат** Оҳанги халқӣ

Шодон

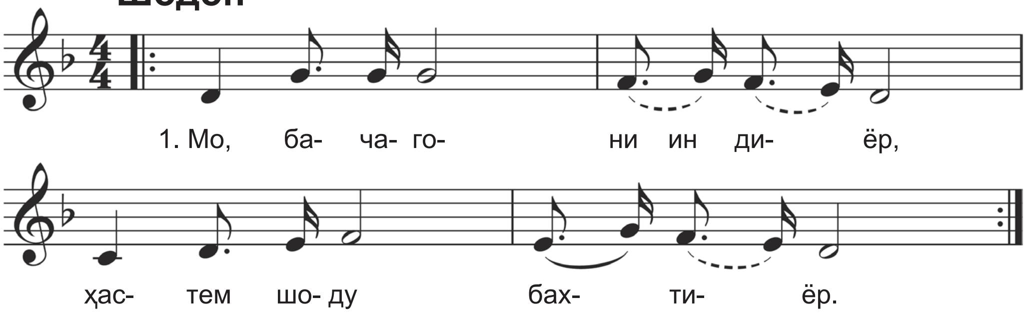

Се овози пардаи минор чун се овози пардаи маҷор дар зинаҳои I, III, V овозҳо сохта мешавад. Сохти «Ре-минор»-ро якҷоя месароем:

I II III IV V VI VII VIII

Акнун овозҳои зинаи I, III, V -ро ёфта месароем:

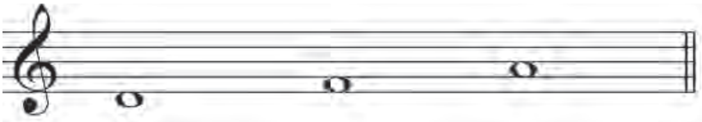

I II III

Ин се овози «Ре-минор» номида мешавад.

Зинаи III-и се овози минор нисбати маҷор як қадар маъюс ва сабук сароида мешавад.

БИБИГУЛ

Оҳанги халқии қароқалпоқ

Сабук

СЕОВОЗӢ

Овозпардаҳои дилхоҳи маҷор ва минор дорои се овози барқарор мешавад. Онҳо аз зинаҳои I, II ва V-и сохти овозҳо ташкил меёбанд.

Се овози пардаи маҷорро меёбем. Барои ин аввал нотаҳои овозпардаро якҷоя месароем:

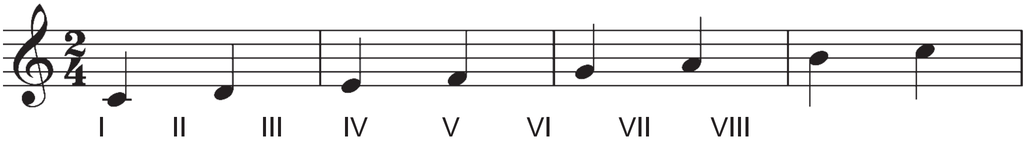

Акнун нотаҳои дар зинаҳои I, III, V ҷойгир будаdo месароем:

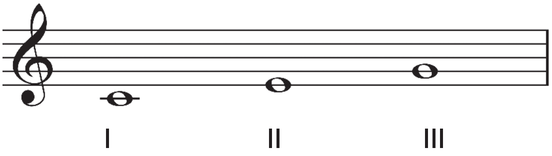

Ана бо ҳамин овозҳо сеовозии «до маҷор» номида мешавад.

Акнун дар асоси сеовозӣ машқҳои сурудро месароем:

ПАРДА ВА НИМПАРДА

Дар байни овозҳои мусиқӣ масофа мавҷуд аст. Ин масофа бо парда ва нимпарда чен карда мешавад. Парда ба ду нимпарда баробар аст. Ё ки пардаи дунисфӣ як пардаро ташкил медиҳад.

Барои возеҳ тасаввур кардани парда ва нимпарда ба тугмачаҳои (клавишҳои) пианино нигоҳ мекунем. Масофаи байни ду тугмачаи сафед, ки дар байнашон тугмачаи сиёҳ ҷойгир шудааст, **як парда** номида мешавад.

Баръакс, агар дар масофаи байни ду тугмачаи сафед сиёҳ набошад, **нимпарда** номида мешавад.

До, ре, ми, фа, сол, ля, си, до

1 парда 1 парда нимпарда 1 парда 1 парда 1 парда нимпарда

Акнун машқи суруди зеринро сароед:

Мо- ён су- руд сар кар- дем.

САВОЛҲО ОИД БА ҶАМЪБАСТИ ЧОРЯК

1. Асбоби ғижжак бо кӯмаки чӣ навохта мешавад?

Рубоб-чӣ? Чанг-чӣ?

2. Фарқи банд ва нақарот дар чист?

3. Мазмуни суруди «Наврӯз»-ро фаҳмонда диҳед?

4. Бо мақсади ним парда паст кардани овоз кадом аломати алтератсия истифода мешавад? Барои баланд кардани овоз-чӣ?

5. Дар ин чоряк бо кадом оҳангсоз шинос шудед?

6. Кадом сурудҳои халқии тоҷик ва ӯзбекро медонед?

7. Ба шумо бештар суруд хондан писанд аст ё мусиқӣ шунавидан?

8. Дар ин чоряк ба шумо кадом сурудҳоеро, ки аз бар кардед ва шунидед бештар маъқул шуд?

ЗАФАР

Оҳанги халқӣ

Сабук

ЛАЙЛАК

Шеъри **Уйғун** Оҳанги **Ғафур Қодиров**

Тези миёна

ГАРДУНИ СЕГОҲ

Аз мақоми *«Сегоҳ»*

Саросема нашуда

САМОИ ДУГОҲ

Оҳанги халқӣ

Саросема нашуда

ҲОЙ, ЛОЛА

Оҳанги халқии ӯзбек
Эргаш Шукруллоев аз нав таҳия намудааст

НАВРӮЗ ОМАД
(НАВРӮЗ КЕЛДИ)

Шеъри **Ё. Хӯҷаев** Оҳанги **Л. Муҷдабоева**

1. Ерни қиздириб қуёш,
Боғларга келди кўклам.
Маҳалла очди чирой,
Атроф гўзал, турфа ранг.

Н а қ а р о т:

Наврўз келди!
Янграр карнай,
Байрамга тез келинг-эй,
Ёзиб ажиб дастурхон,
Кутар бугун Ўзбекистон.

2. Наҳордан куй-қўшиқ-ла
Совға-саломин созлар.
Йиғилинглар, болалар,
Кутар масхарабозлар.

Н а қ а р о т

3. Оқсоқол мўйлов бураб,
Қаранг, шодон кулади:
– Хуш кўрдик, Наврўзим,
Сен-ла шодлик келади.

Н а қ а р о т

КАБӮТАРИ МАН

Шеъри **У. Раҷаб** Оҳанги **Т. Сатторов**

Хушҳолона

Болу парат кушо, биё,
Кабӯтари ман.
Нишин ба рӯйи боми мо,
Кабӯтари ман.

Н а қ а р о т:

Биё, ки сила мекунам
Болу паратро.
Биё, биё, ки мебарам
Туро ба ҳар ҷо.

Биё, биё, ки мениҳам
Лона бароят.
Биё, биё, ки медиҳам
Дона бароят.

Н а қ а р о т:

Биё, ки сила мекунам
Болу паратро.
Биё, биё, ки мебарам
Туро ба ҳар ҷо.

БОЗГАШТИ САРБОЗ

Шеъри **А. Қодирӣ** Оҳанги **А. Солиев**

Хушҳолона

БОБОМ УЛУҒ ЁШИДА

Шеъри **Э. Раҳимов** Оҳанги **Ғ. Қодиров**

Хушҳолона

Бобом улуғ ёшида,
Катта ишлар бошида,
Шогирдлари баҳодир,
Тер тӯкамиз қошида.

Бобом асл паҳлавон,
Шердек ошар қир, довон.
Боғ яратар, гул тарар,
Омон бўлсинлар, омон.

Деган: «Касбинг улуғла,
Яхши ишни қутлуғла».
Силаб аста бошимиз,
Деган: «Бахтинг қўриқла».

ӮЗБЕКИСТОНАМ

Шеъри **С. Кенҷа** Оҳанги **А. Амонов**

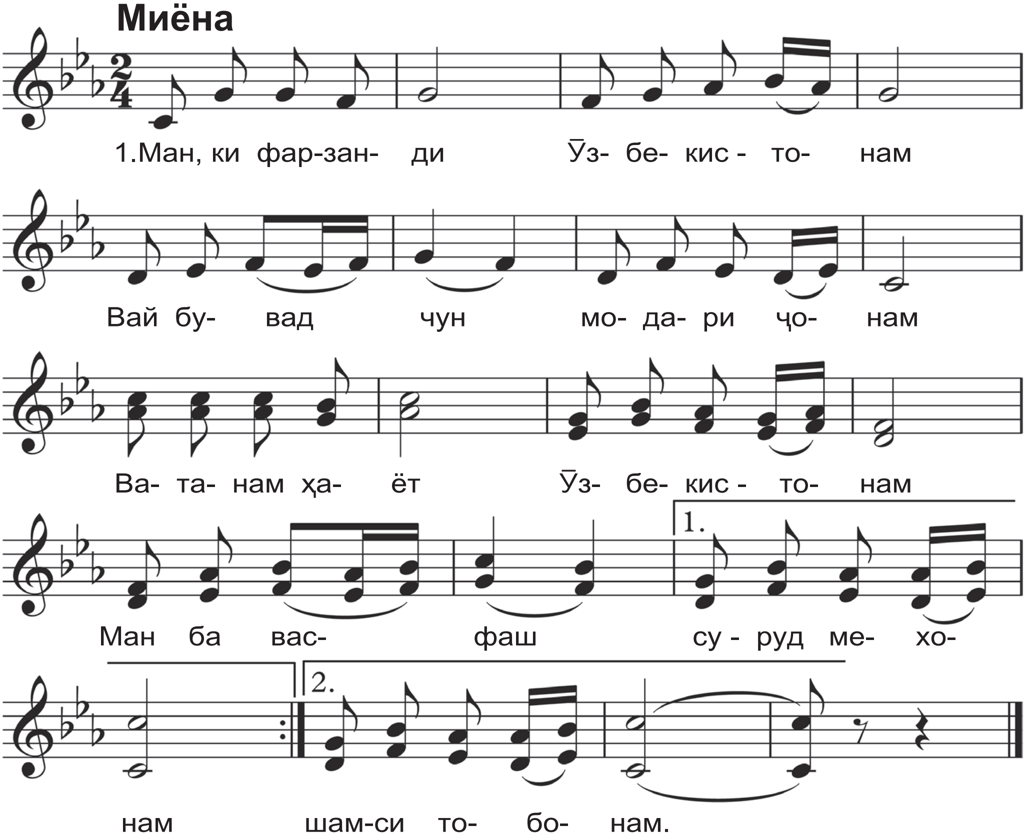

ФОХТАК (КУККУ)

Шеъри **Тӯлқин** Оҳанги **И. Ҳамроев**

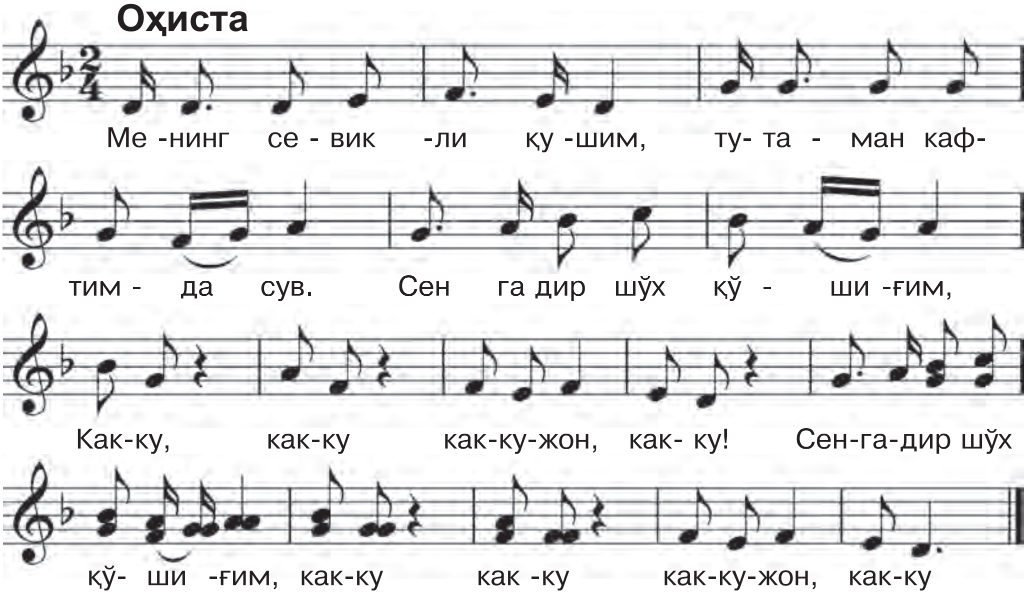

1. Менинг севикли қушим,
   Тутаман кафтимда сув.
   Сенгадир шӯх қӯшиғим,
   Какку, каккужон, какку!

2. Елкамга қӯн, майлига,
   Кӯзларинг мунчоқ, кӯзгу.
   Бошлар боғлар сайлига,
   Какку, каккужон, какку!

3. Баланд, баланд учасан,
   Жажжи қалбимга орзу.
   Фазоларни қучасан,
   Какку, каккужон, какку!

ҲАРФЕ, КИ МО МЕХОНЕМ

Шеъри **Г.Келдӣ**
Оҳанги **Ҷ. Обидпур**

1. Ҳарфе, ки мо мехонем,
Ҳарфе, ки мо медонем.
Ҳамеша орад ба ёд
Як нишоне аз ҳаёт.

2. Ҳарфи О мисли кулча,
Ҳарфи Б ранги дӯлча,
Ҳарфи С чун дастпона
Ҳарфи Ш мисли лола.

3. Ҳарфи В ранги айнак,
Ҳарфи Ж чун тортонак,
Агар ҳарфҳоро донем,
Ҳама дунёро донем.

МУНДАРИҶА

Муқаддима 4

ЧОРЯКИ ЯКУМ

Қоидаҳои сурудхонӣ 5
Гимни давлатии Республикаи Ӯзбекистон. Шеъри А. Орипов.
Оҳанги М. Бурҳонов 6
Таваққуфҳо 9
Себҳои нақш. Шеъри Р. Толиб. Оҳанги Н. Норхӯҷаев 10
Мактаби мо. Шеъри Н. Розиқ. Оҳанги А. Меликов 11
Ба хотир оваред 12
Таваққуф (пауза)-и чоряк ва нимчоряк 13
Фирӯза. Оҳанги Ғ. Рӯзибоев 14
Ватан. Шеъри Озармеҳр. Оҳанги Н. Норхӯҷаев 15
Рустам Абдуллоев 17
Баррача. Шеъри Й. Сулаймон. Оҳанги Р. Абдуллоев 18
Ҳаракатҳои дирижёрӣ 20
Куртаам. Шеъри П. Мӯъмин. Оҳанги Д. Зокиров 21
Боронак. Шеъри Ҷ. Ҳошимӣ. Оҳанги Қ. Яҳёев 22
Худатон ёбед 23
Ҷамолак аз гули лола. Шеъри Қ. Ота. Оҳанги Н. Норхӯҷаев 23
Машқ месароем 25
Саволҳо оид ба ҷамъбасти чоряк 26

ЧОРЯКИ ДУЮМ

Даста (ансамбл)-и сарояндагон 27
Олтин пахтам - оппоғим. Шеъри П. Мӯъмин.
Оҳанги Н. Норхӯҷаев 28
Даста (ансамбл)-и навозандагон 29
Уфори 3 (рақси духтарон). Оҳанги халқӣ 30
Иқболатро сароям, Ватан 31
Ӯзбекистон кемаси. Шеъри Ё. Мирзо. Оҳанги И. Ҳамроев 31

Муаллим. Шеъри М. Мирзоев. Оҳанги Н. Бобокалонова ……………..… 33
Фарҳод Алимов …………………………………………………….… 35
Қанди сафедам. Шеъри П. Мӯъмин. Оҳанги Ф. Алимов ……………..… 36
Андозаи се чорякӣ ……………………………………….…..……….. 37
Асбобҳои мусиқии миллиамон ………………………………………... 38
Ин асбобҳо чӣ тавр навохта мешаванд?……………………………….. 38
Орзуҳои Соли Нав. Шеъри П. Мӯъмин. Оҳанги Я. Шварс ……..………. 39
Офтобаки зарринрӯ. Шеъри Н. Розиқ. Оҳанги Ҷ. Рустамова ……...…… 40
Барф. Шеъри Зулфия. Оҳанги Ш. Ёрматов ………………..……...…….. 41
Саволҳо оид ба ҷамъбасти чоряк ……………………………..……….. 42

ЧОРЯКИ СЕЮМ

Муҳофизони ояндаи Ватан ……………………………………………...… 43
Марш. Оҳанги Ҷ. Бизе ……………………………………………..…….. 43
Суруди аскари ҷавон. Шеъри С. Барноев. Оҳанги С. Ҷалил …………… 44
Шунавед ва ёбед …………………………………………………………… 46
Воситаҳои ифодаи мусиқӣ …………………………….........…………… 47
Оҳанги Хоразм. Оҳанги халқӣ ………………..……………………...… 48
Ӯзбегимдан айланай. Шеъри Ҳ. Раҳмат. Оҳанги Н.Норхӯҷаев …..……... 49
Аломатҳои динамикии мусиқӣ ………..…………………….........…….. 51
Тоқӣ дӯхтам. Шеъри Т. Тӯла. Оҳанги М. Левиев ……………………..... 52
Аломатҳои алтератсия …………………………………………………..… 53
Диез ……………………………………………..………………………….. 54
Гул терди гуллар. Шеъри П.Мӯъмин. Оҳанги Н. Норхӯҷаев ……..…….. 54
Бемол ……..………………...……………………………………… 56
Орухон. Оҳанги халқии қароқалпоқ ……...………………..……………... 57
Пудинаи боғӣ. Шеъри А. Воситзода. Оҳанги З. Шаҳидӣ ………….…….. 58
Порлар камалак. Шеъри Ҷ. Ҷабборов. Оҳанги Н. Норхӯҷаев ……...…… 59
Бекар ………………………………………………… ………….......... 61
Рақс. Оҳанги халқии ӯзбек ………………………………………………… 61
Чароғаки раҳнамо. Шеъри А. Бобоҷон. Оҳанги Ш. Шарифов …..……… 63
Худатон ёбед ……………………………………………………………........ 65
Саволҳо оид ба ҷамъбасти чоряк …………………………………...…… 66

ЧОРЯКИ ЧОРУМ

Банд ва нақарот ……………..…………………………………………...…… 67
Валси баҳор. Оҳанги М. Мирзоев……………………………………….. 68

Наврӯз. Шеъри Н. Ҷӯрахонзода. Оҳанги Ҷ. Обидпур 69
Бо нота сароед 70
Ҳабибулло Раҳимов 71
Том бошида қизғалдоқ. Оҳанги Ҳ. Раҳимов 72
Ман ғунча ҳастам. Шеъри Н. Нарзуллоев. Оҳанги Ҳ. Раҳимов 73
Оҳангсози рус Пётр Илич Чайковский 75
Пурсишҳо. Шеъри Ҷ. Ҳошимӣ. Оҳанги Ҷ. Обидпур 78
Суруди бачагии хушбахт. Шеъри Ҳ. Муҳаммад. Оҳанги Н. Норхӯҷаев. 80
Мувофиқи андозаҳои ин порчаҳои суруд хатҳои зарба (такт)-ро
гузошта бароед 81
Аъло мехонем. Валси баҳор. Суруди арча 82
Маҷор ва минор 83
Дар хотир доред 84
Салимҷон-нимҷон. Шеъри П. Мӯъмин. Оҳанги А. Муҳаммедов 84
Бибигул. Оҳанги халқии қароқалпоқ 85
Сеовозӣ 86
Парда ва нимпарда 87
Саволҳо оид ба ҷамъбасти чоряк 88
Зафар. Оҳанги халқӣ 89
Лайлак. Шеъри Уйғун. Оҳанги Ғ. Қодиров 90
Гардуни сегоҳ. Аз мақоми «Сегоҳ» 91
Самои дугоҳ. Оҳанги халқӣ 92
Ҳой лола. Оҳанги халқии ӯзбек 93
Наврӯз омад. Шеъри Ё. Хӯҷаев. Оҳанги Л. Муҷдабоева 94
Кабӯтари ман. Шеъри У. Раҷаб. Оҳанги Т. Сатторов 96
Бозгашти сарбоз. Шеъри А. Қодирӣ. Оҳанги А. Солиев 98
Бобом улуғ ёшида. Шеъри Э.Раҳимов, оҳанги Ғ.Қодиров 99
Ӯзбекистонам. Шеъри С. Кенҷа. Оҳанги А. Амонов 101
Фохтак. Шеъри Тӯлқин. Оҳанги И. Ҳамроев 102
Ҳарфе, ки мо мехонем. Шеъри Г. Келди. Оҳанги Ҷ. Обидпур 103

HAMIDULLA NURMATOV, NADIM NORXO‘JAYEV

MUSIQA

3-sinf uchun darslik
(Tojik tilida)

Qayta ishlangan 6-nashri

Мутарҷим Ҷ. Эшонқулов
Муҳаррир О.Камолов
Муҳаррири бадеӣ Ш.Мирфаёзов
Муҳаррири техникӣ Х.Ҳасанова
Саҳифабанди компутерӣ Ҳ.Шарипова

Литсензияи нашриёт AI № 290. 04.11.2016.
Ба чопаш14-уми апрели 2019 иҷозат дода шуд. Андозаи 70x90 $^{1}/_{16}$.
Кегли 14. Гарнитураи Arial Tj. Бо усули офсет. Ҷузъи шартии чопӣ 7,90.
Ҷузъи нашриву ҳисобӣ 9,0. Адади нашр 6851 нусха.
Супориши № 144.

Дар хонаи эҷодии табъу нашри “Ғ. Ғуломи»- и оҷонсии коммуникатсияҳои оммавии иттилооти назди маъмурияти Президенти Республикаи Ўзбекистон 100128.,Тошканд, кӯчаи Лабзак, 86 чоп шудааст.

Манзили мо дар интернет: www.gglit.uz
e-mail: info@gglit.uz

Ҷадвали нишондиҳандаи ҳолати китоби ба иҷора додашуда

№	Ному насаби донишомӯз	Соли хониш	Ҳолати китоб ҳангоми гирифтан	Имзои раҳбари синф	Ҳолати китоб ҳангоми супоридан	Имзои раҳбари синф
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						

Ҷадвали нишондиҳандаи ҳолати китоби ба иҷора додашуда

Нав	Ҳолати китоб ҳангоми бори аввал супоридан
Хуб	Муқоваа ш бутун, аз қисми асосии китоб ҷудо нашудааст. Ҳамаи варақҳояш ҳаст, надаридааст, ҷудо нашудааст, дар саҳифаҳо навишт ва хатҳо нест.
Қаноатбахш	Муқова каҷ шудааст, канорҳояш коҳида, якчанд хатҳо кашида шудаанд, ҳолати аз қисми асосӣ ҷудошавӣ дорад, аз тарафи истифодабаранда қаноатбахш таъмир шудааст. Варақҳои ҷудошудааш аз нав таъмир шудааст, дар баъзе саҳифаҳо хат кашида шудаанд.
Ғайри-қаноатбахш	Муқова хат кашида шудааст, даридааст, аз қисми асосӣ ҷудо шудааст ё ки умуман нест, ғайриқаноатбахш таъмир шудааст. Саҳифаҳо дарида, варақҳо намерасанд, хат кашида, ранг карда партофта шудааст, китобро барқарор карда намешавад.